

Razstava ima res podnaslov *ob 500-letnici rojstva Primoža Trubarja*, vendar v nasprotju s celo množico razstav po Sloveniji, ki so posvečene predvsem Trubarjevemu življenju, delu in njegovemu prispevku k oblikovanju slovenskega knjižnega jezika, ta osrednjo pozornost namenja predvsem fenomenu protestantizma kot verskega gibanja, ki je v 16. stoletju preplaval Evropo in v štiridesetih letih svoj pečat pustil tudi na Loškem.

Avtorica je razstavo zasnovala na trinajstih panojih, ki nam večplastno predstavijo loško gospostvo v 16. stoletju. Seznanja nas z razmerami pred začetkom protestantizma, nato z upravo, gospodarstvom, sodstvom in cerkvenimi razmerami tistega časa. Jedro razstave predstavlja zagrizen boj med freisinškim škofom, ki je bil hkrati tudi zemljiški gospod z močno podporo nadvojvode Karla, deželnega kneza notranjeavstrijskih dežel in gorečega katolika, ter loškimi protestantskimi meščani, kmeti in fužinarji iz Železnikov. Posebnost Škofje Loke je prav v tem, da je bila v 16. stoletju edino mesto na Kranjskem, ki je bilo škofovsko, ne pa deželnoknežje kot druga.

Avtorica je za osnovo prikaza boja med katoliki in protestanti izbrala študijo Pavleta Blaznika in jo nadgradila s številnimi dokumenti iz Bavarskega deželne arhiva v Münchnu in Arhiva Republike Slovenije. Tako so na razstavnih panojih in v katalogu prvič objavljeni pomembni arhivski dokumenti, ki so bili prav za potrebe te razstave digitalizirani v Bavarskem deželnem arhivu, čeprav so zgodovinarjem (po Blaznikovi zaslugi) znani že nekaj desetletij, mikrofilmske posnetke le-teh pa hrani prav Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki. Med takšnimi pomembnimi dokumenti sta zagotovo *Seznam 38 loških protestantov iz leta 1586* in *Seznam oseb, ki jih je moral mestni sodnik 18. in 20. januarja 1589 poklicati na zaslišanje verske komisije*.

Razstava je še posebej privlačna zaradi dveh razlogov. Prvi je, da je Judita Šega odšla na teren in poiskala ostanke protestantizma na loških tleh, ki so se ohranili *in situ* do danes, jih dokumentirala in vključila v razstavo. Opozorim naj vsaj na enega najlepših

– nagrobnik premožnega loškega meščana, mestnega sodnika in svetnika, protestanta Jurija Feichtingerja v cerkvi v Stari Loki. Drugi razlog pa je raziskovanje slovenske literarne zakladnice. Ohranilo se je namreč več literarnih del iz poznejšega obdobja, ki opisujejo protestantizem na Loškem. Omenim naj le nekatera, ki jih avtorica podrobneje predstavlja v katalogu: Ivana Tavčarja, pri katerem je bila omenjena motivika kar nekakšna stalnica (povest *Vita vitae meae*, zgodba o Grajskem pisarju, cikel štirih novel *V Zali*, roman *Visoška kronika*), Andreja Budala (povest *Križev pot Petra Kupljenika*) ali pa Jejo Jamar-Legat (*Kaibetova hiša na škofjeloškem Placu 1511–1914*).

Kot se za dobro razstavo spodobi, jo spremlja barvni katalog na 70 straneh z uvodom župana Občine Škofja Loka, obsežnim besedilom avtorice, angleškim prevodom povzetka ter seznamom virov in literature. Da je razstava takšna, kot si jo je zamislila avtorica, pa so "krivi" Zgodovinski arhiv Ljubljana, Ministrstvo za kulturo RS, Občina Škofja Loka in sponzor Pivovarna Union.

Barbara Žabota

Načrti okrožnih inženirjev in mestnih zidarskih mojstrov na slovenskem Štajerskem (1786–1849)

Avtorji razstave dr. Metoda Kemperl, mag. Bojan Cvelfar in mag. Zdenka Semlič Rajh

Razstava *Načrti okrožnih inženirjev in mestnih zidarskih mojstrov na slovenskem Štajerskem (1786–1849)* je plod sodelovanja med Zgodovinskim arhivom Celje in Pokrajinskim arhivom Maribor. Zamisel za postavitev razstave je vzklikla pred dvema letoma, ko je na zanimiv projekt opozorila raziskovalka dr. Metoda Kemperl.

Avtorji razstave in kataloga doc. dr. Metoda Kemperl, mag. Zdenka Semlič Rajh in mag. Bojan Cvelfar so v obeh arhivih na ogled postavili originalne gradbene načrte, s katerimi je podan celoten prikaz gradbenega delovanja na Štajerskem v drugi polovici 18. stoletja in prvi polovici 19. stoletja. Prvič so sistematično predstavljeni stavbni načrti iz "Zbirke načrtov" Štajerskega deželne arhiva v Gradcu, fondov in zbirke Pokrajinskega arhiva Maribor in Zgodovinskega arhiva Celje, nekaj načrtov za sakralne dokumente pa je prispeval tudi Nadškofijski arhiv v Ljubljani.

Na razstavi in tudi v katalogu so načrti razdeljeni na pet vsebinskih skupin in sicer javne stavbe, sakralne stavbe, zasebne stavbe ter cestne gradnje in vodne gradnje. Večina načrtov je prvič razstavljena in interpretirana.

Otvoritev razstave v Celju, 2. 10. 2008

Časovno obdobje ni bilo izbrano zgolj naključno. Prvo letnico (1786) so avtorji izbrali zaradi najstarejšega ohranjenega načrta za slovenski del Štajerske, ki ga je izdelal Andrej Jernic, okrožni inženir v Celju. Druga letnica (1849) pa tako ali tako pomeni ukinitev delovanja okrožnih uradov zaradi uveljavitve nove državnoupravne ureditve.

Ker so avtorji razstave in kataloga želeli vzpodbuditi zanimanje za razstavo, si je mogoče na razstavi in v katalogu ogledati tudi kakšen objekt iz manjšega kraja, razstavljene eksponate pa nameravajo predstaviti tudi širši javnosti izven Celja in Maribora.

Ob razstavi je izšel zelo obsežen in privlačen skupni katalog. Ker so načrti nastali v času delovanja okrožnih uradov (od druge polovice 18. stoletja je moral stavbni inženir za vsako stavbo ali adaptacijo izrisati stavbni načrt), je najprej v katalogu obsežneje prikazano upravno poslovanje okrožnih uradov.

Delovanje in pristojnosti okrožnih uradov so prikazane v teh poglavjih: Teritorialni obseg Celjskega in Mariborskega okrožja, Delokrog okrožnih uradov (pristojnosti, uslužbenci), Sistem poslovanja s spisi v času delovanja okrožnih uradov ter njihova današnja ohranjenost (avtorica prispevka nas opozarja na dejstvo, da ohranjeno arhivsko gradivo okrožnih uradov Celja in Maribora ne predstavlja celote ustvarjenega gradiva, ampak zajema le obdobje prve polovice 19. stoletja), Gradbeni predpisi v požarnih redih pred sprejetjem gradbenega reda za Štajersko leta 1857 (nekateri predpisi v požarnih redih so se nanašali tudi na zidavo objektov v mestih in trgih).

V katalogu je posebna pozornost namenjena prikazu delovanja posameznih okrožnih inženirjev in zidarstvih mojstrov, ki so delali med letom 1786 in letom 1849 v Celju ter Mariboru. Bibliografija posameznih zidarstvih mojstrov temelji na ohranjenem arhivskem gradivu, saj so omenjeni zidarstvi mojstri v zgodovinski kot tudi umetnostnozgodovinski literaturi malo znani.

Prikaz razstavnih eksponatov na razstavi v Celju

Na razstavi in v katalogu so predstavljeni izjemno pomembni in hkrati zelo slikoviti zgodovinski viri, vredni celovite, interdisciplinarne znanstvene obdelave in predstavitve. Še več, to so načrti, ki se lahko pohvalijo s častitljivimi letnicami, stari so namreč tudi 200 let in več.

Kot je bilo že omenjeno, je ob razstavi izšel skupni katalog, v razstavišču Pokrajinskega arhiva Maribor pa si lahko ogledate razstavljene načrte, ki se nanašajo na nekdanje mariborsko okrožje, v razstavnem prostoru Zgodovinskega arhiva Celje pa načrte, ki se nanašajo na nekdanje celjsko okrožje.

Sodelovanje med dvema arhivoma ni novost, zato si lahko želimo, da bi bilo takšnih in podobnih skupnih projektov arhivov v prihodnosti še več.

Hedvika Zdov

Brez meja

Milana Jakšiča, direktorja Zgodovinskega arhiva Pančevo (Istorijski arhiv u Pančevu), je v Celje pred dvema letoma sicer zanesla njegova prva ljubezen – slikarstvo, kljub temu pa si je med pohajkovanjem po mestu vzel nekaj časa tudi za obisk Zgodovinskega arhiva Celje. Tja ga je zvalila poklicna radovednost, povezana z njegovo trenutno zaposlitvijo. V direktorju celjskega arhiva Bojanu Cvelfarju mu je tedaj uspelo zbuditi zanimanje za skupne projekte in strokovno sodelovanje obeh arhivov, ki med drugim hranita zanimivo, dokaj bogato in dobro obdelano zbirko obrtnih listin in ta se je zdela kot nalasč za pripravo prve skupne razstave. Vsak arhiv je v začetku tega leta izbral po deset obrtnih listin (pomočniških spričeval), ki izvirajo iz 18. in 19. stoletja, pripravil reprodukcije in besedilo svojega dela skupnega kataloga ter poskrbel za prevod partnerjevega besedila. Naloge sta se lotila Milan Jakšič v Pančevu in Aleksander Žižek v Celju.